

Громко Т. В.<https://orcid.org/0000-0002-4661-4302>

Міжнародний університет

ЕДИТОЛОГІЯ ПРИКЛАДНОЇ ІНФОРМОЛОГІЇ В ТЕОРЕТИЧНІЙ СИСТЕМІ РЕДАГУВАННЯ

У статті здійснено системне теоретико-методологічне осмислення едитології як самостійної прикладної інформологічної дисципліни, що формується в межах соціально-комунікаційного простору на перетині теорії редагування, видавничої діяльності та інформаційних наук. Запропоновано авторську концепцію едитології як багаторівневої інформаційно-комунікаційної системи, у якій редагування постає системоутворювальним ядром підготовки медіаповідомлення до соціальної реалізації. Розроблено структурно-функціональну модель едитології, що відображає ієрархію її теоретичних і практичних рівнів, механізми взаємодії редакторських і видавничих процедур та логіку управління якістю інформаційного продукту. Уточнено об'єкт, предмет і мету едитології, визначено її структурну організацію, типологію складових і місце в системі прикладної інформології та соціальних комунікацій. Обґрунтовано розмежування нормативного й творчого компонентів теоретичної системи редагування, окреслено функції суб'єктів і об'єктів редакторської діяльності, а також механізми забезпечення мовної, стилістичної й дискурсивної якості медіатексту. Показано роль видавничої діяльності як організаційно-інституційного контуру едитологічної системи, що охоплює планування, рецензування, технічне редагування, виробничі процедури, формування видавничої політики та редакторської стратегії. Особливу увагу приділено мовно-стилістичним і дискурсивним аспектам редагування, проблемам літературної норми, стандартизації наукового мовлення, типології мовних і смислових порушень, а також застосуванню лінгвістичного аналізу як базового інструмента редакторської практики. Акцентовано проблемні зони сучасної едитології, пов'язані з термінологічною неусталеністю, фрагментарністю теоретичних моделей, цифровізацією видавничого процесу та впровадженням автоматизованих і комп'ютерно-асистованих технологій редагування. Визначено перспективні напрями розвитку едитології як методологічної основи управління якістю інформаційного продукту в умовах трансформації медіапростору та розширення мультимодальних форм комунікації.

Ключові слова: едитологія, прикладна інформологія, теорія редагування, видавнича діяльність, структурно-функціональна модель едитології, науковий дискурс, мовна норма, редакторська стратегія, соціальні комунікації.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку соціальних комунікацій і медіапростору характеризується істотним ускладненням процесів створення, опрацювання та поширення інформаційних повідомлень, зумовленим цифровізацією видавничої діяльності, мультимодальністю комунікації та зростанням вимог до достовірності, етичності й комунікативної ефективності публічного дискурсу. У світових дослідженнях наголошується, що в умовах цифрової трансформації редакторська діяльність набуває стратегічного значення як інструмент управління якістю інформаційного продукту та соціальної відповідальності медіа [19; 26; 28].

У цьому контексті редагування дедалі більше розглядається не як допоміжна технічна процедура, а як складна багаторівнева система професійних рішень, спрямованих на оптимізацію змістових, мовних, стилістичних і дискурсивних параметрів повідомлення. Західні науковці трактують редакторську діяльність як форму дискурсивного посередництва між автором, аудиторією та соціальним контекстом, що забезпечує легітимність і функціональну адекватність тексту в публічному просторі [18; 22; 25].

В українській науковій традиції системне осмислення редагування як інтегративного процесу найбільш послідовно представлено у працях

3. Партика, який розглядає його як ядро спеціальної прикладної інформологічної дисципліни – едитології [13; 14]. Саме в межах цієї концепції редагування постає не ізольованою сукупністю мовних операцій, а елементом цілісної системи підготовки соціально значущих повідомлень. Окремі аспекти професійної редакторської діяльності та її технологічного забезпечення розроблено також у працях С. Гузенка, де підкреслюється її роль у забезпеченні якості видавничого продукту [6].

Водночас у сучасному науковому дискурсі відчутною залишається потреба глибшої теоретичної інтеграції концепції едитології в міжнародний контекст досліджень інформаційної діяльності, дискурсивного виробництва та медіакомунікації. Попри наявність ґрунтовних праць з теорії редагування, видавничої справи та академічного письма, проблема системного визначення едитології як складової прикладної інформології та її функціонування в межах теоретичної системи редагування досі не набула належного узагальнення.

Практична актуальність означеної проблематики посилюється необхідністю адаптації редакторських стратегій до цифрового середовища, трансформації жанрових моделей, упровадження нових мовних стандартів та дотримання принципів академічної й професійної доброчесності. За цих умов особливого значення набуває вироблення науково обґрунтованих підходів до організації редакторської діяльності як основного механізму забезпечення якості інформаційного продукту в соціально-комунікаційному просторі. Відтак актуальність нашого дослідження зумовлена необхідністю комплексного теоретичного осмислення едитології як прикладної інформологічної дисципліни та визначення її ролі у формуванні теоретичної системи редагування в умовах сучасної медіатрансформації, що має принципове значення для розвитку журналістики, видавничої справи та соціальних комунікацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що наукове осмислення редагування й видавничої діяльності в Україні ґрунтується на сформованій традиції, представленій підручниками, посібниками та монографічними студіями, у яких редагування розглядається як професійна діяльність із власними нормами, методами і процедурами, а також як системний чинник забезпечення якості медіаповідомлення [13; 14; 6; 8; 9; 10]. У зазначених працях редагування інтерпретується як поєднання нормативного контролю, аналітичної інтерпретації тексту та комунікативної оптимі-

зації повідомлення в межах видавничого й медійного середовища. Паралельно розвиваються дослідження, присвячені організаційним і технологічним аспектам видавничого процесу, у яких редагування постає як вагома ланка цілісного інформаційно-комунікаційного циклу [12; 16].

Вагомим напрямом є лінгвостилістичний і дискурсивний аналіз редакторської діяльності. Праці з практичної стилістики, культури слова та лінгвістичного аналізу тексту пропонують інструментарій для виявлення відхилень від мовної норми й обґрунтованого коригування тексту (напр. [7; 11]).

Міжнародні студії розглядають редагування як складову риторичної, когнітивної та дискурсивної обробки тексту. Зокрема, Дж. Вільямс акцентують на ролі редагування в процесі формування наукового й публіцистичного письма [32], водночас як Т. ван Дейк і Н. Ферклаф підкреслюють його соціально-дискурсивну зумовленість у контексті відповідальності медіа [22; 31]. У працях К. Базермана і Р. Міллера редагування інтерпретується як інструмент жанрової стабілізації та комунікативної легітимації тексту [18; 27].

Важливий сегмент джерельної бази формує нормативний контур, пов'язаний із правописною реформою та її впровадженням у редакторську практику [1; 2; 3; 17]. В етичному вимірі актуалізуються проблеми академічної доброчесності як складової контролю якості інформаційного продукту.

Разом із тим, попри різноаспектну представленість проблематики, у сучасних дослідженнях зберігаються істотні теоретичні прогалини. По-перше, редагування здебільшого розглядається як автономна нормативно-методична дисципліна або як сукупність практик у межах видавничої справи, тоді як концептуалізація едитології як прикладної інформологічної науки залишається недостатньо системною [13; 6]. По-друге, відсутнє цілісне узгодження між теорією редагування та теорією видавничої діяльності в межах єдиної теоретичної системи, де редагування виступає ядром управління якістю повідомлення, а видавничі процедури – інституційним контуром його реалізації [12]. По-третє, недостатньо розробленим залишається типологічне розмежування нормативного й творчого вимірів редакторської діяльності, що ускладнює формування багаторівневої моделі теоретичної системи редагування [32; 9].

Крім того, часткові дослідження правописних змін, стилістичних норм і дискурсивних відхилень ще не повною мірою інтегровані в єдину рамку

едитології прикладної інформології, де ці явища набувають статусу індикаторів якості інформаційного продукту та підґрунтя для методологічних рекомендацій у сфері журналістики й соціальних комунікацій [31]. А відтак, нині потребують подальшого уточнення теоретичний статус едитології, її внутрішня структура та механізми взаємодії складових у межах теоретичної системи редагування, що й визначає логіку цього дослідження.

Постановка проблеми. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування едитології як складової прикладної інформології та визначення її функціонального статусу в теоретичній системі редагування в контексті сучасних соціально-комунікаційних і видавничих процесів. Реалізація поставленої мети передбачає уточнення наукового змісту поняття едитологія та її місця в системі наук про соціальні комунікації, визначення об'єкта, предмета й методологічних засад цієї дисципліни, аналіз теоретичної системи редагування як системоутворювального компонента видавничого процесу, з'ясування співвідношення теорії редагування і теорії видавничої діяльності, а також характеристику нормативного й творчого вимірів редакторської діяльності. Окрему увагу приділено ролі мовно-стилістичних, дискурсивних і правописних чинників у сучасній редакторській практиці, визначенню проблемних зон і перспектив розвитку едитології в умовах цифровізації медіапростору. Досягнення окреслених завдань сприяє формуванню цілісного уявлення про едитологію як прикладну інформологічну систему та уточненню її теоретичного статусу в сучасній парадигмі редагування і видавничої справи.

Виклад основного матеріалу. Важливим етапом формування едитології як наукової дисципліни є становлення її термінологічного апарату, зокрема історія запровадження й теоретичного осмислення самого поняття «едитологія».

Термін *едитологія* як назву науки про видавничу діяльність і редагування вперше системно запровадив і теоретично обґрунтував З. Партико. У працях кінця ХХ – початку ХХІ століття дослідник послідовно формує концепцію едитології як прикладної інформологічної дисципліни, що охоплює два взаємопов'язані блоки – теорію видавничої діяльності та теорію редагування [13, с. 9–13]. Саме в монографії «Загальне редагування: нормативні основи» автор уперше чітко фіксує термінологічний статус едитології та визначає її як систему знань про методологічні засади готування повідомлень до опублікування [13, с. 11–12].

Подальший розвиток цієї концепції здійснено у фундаментальному двотомному виданні «Основи редагування», де едитологію представлено як самостійну галузь прикладної інформології з власним об'єктом, предметом і внутрішньою структурою [14, с. 17–24]. Дослідник підкреслює, що предметом едитології є не окремі мовні чи стилістичні операції, а весь комплекс методологічних принципів, які регулюють створення, опрацювання і випуск повідомлень у соціально-комунікаційному просторі.

У міжнародному науковому дискурсі проблематика редагування та видавничої підготовки текстів розвивається в межах теорії професійного письма, дискурсивного редагування та редакторської практики. Зокрема, у працях Д. Белчера, К. Хайланда, Дж. Свейлза редагування розглядається як складний комунікативний і когнітивний процес, спрямований на адаптацію тексту до вимог академічного й професійного середовища [20; 25; 29]. У межах видавничих студій К. Баттерворт і Дж. Кемпбелл акцентують роль редактора як координатора текстових, інституційних і ринкових чинників [21].

На відміну від фрагментарного висвітлення редакторської діяльності в західній традиції, концепція З. Партики ґрунтується на системному інтегруванні лінгвістичних, інформаційних і організаційних аспектів видавничого процесу. Саме це дозволяє розглядати едитологію не лише як прикладну практику, а як повноцінну теоретичну дисципліну в межах прикладної інформології.

Важливо зазначити, що у попередній традиції українського книгодослідження функціонує суміжний термін *едиціологія*, пов'язаний переважно з історією видання і текстологією, однак саме З. Партико послідовно розмежовує ці поняття й наповнює едитологію сучасним методологічним змістом [13, с. 14–16]. Тим самим було закладено підґрунтя для формування едитології як інтегративної дисципліни у системі наук про соціальні комунікації, що поєднує редагування, видавничу справу та інформологічний підхід.

Центральним концептом едитологічної парадигми є поняття теоретичної системи редагування, що в сучасних дослідженнях трактується як упорядкована сукупність принципів, норм і методів підготовки повідомлення до публікації. У працях З. Партики редагування послідовно інтерпретується не як окрема технічна операція, а як багатоврівнева система з власною внутрішньою логікою, категоріальним апаратом і функціональними рівнями [13, с. 28–34; 14, с. 31–38]. У цьому значенні

теоретична система редагування постає як системоутворювальний елемент едитології, що забезпечує її методологічну цілісність у межах прикладної інформології.

У міжнародних дослідженнях редагування також розглядається як комплексний комунікативний процес, спрямований на забезпечення відповідності тексту академічним, професійним і соціальним стандартам. Зокрема, К. Хайланд і Д. Белчер підкреслюють роль редактора як посередника між авторським задумом і вимогами наукової спільноти [25; 20], а Дж. Свейлз акцентує на жанровій і дискурсивній зумовленості редакторських стратегій [29]. У цьому контексті концепція Партика корелює із західними підходами, водночас зберігаючи власну системну й інформологічну спрямованість.

Теоретична традиція розглядає редагування як діяльність, що поєднує нормативний і творчий виміри. Нормативний компонент пов'язаний із дотриманням мовних, стилістичних, жанрових і правописних стандартів, що забезпечують функціональну коректність тексту в публічному просторі [9, с. 75]. Творчий вимір редагування, своєю чергою, орієнтований на вироблення індивідуально доцільних редакторських рішень, оптимізацію композиції та смислової структури повідомлення [6, с. 38]. Поєднання нормативності й творчості формує специфіку редакторської діяльності як інтелектуально-творчого процесу, що передбачає інтерпретацію тексту та прогнозування його соціального впливу.

У межах теоретичної системи редагування окреслюється структура суб'єктів і об'єктів професійної діяльності. Об'єктом редагування виступає текст у його жанрових і функціональних модифікаціях, що перебуває на різних етапах підготовки до оприлюднення, тоді як суб'єктами є всі учасники редакційно-видавничого циклу, залучені до прийняття змістових і формальних рішень [9, с. 43; 6, с. 21]. Така багатосуб'єктність зумовлює необхідність чіткої координації функцій, відповідальності та процедур у межах єдиної професійної системи.

Редагування в цій парадигмі виконує роль основного механізму забезпечення якості медіаповідомлення, оскільки саме на цьому етапі здійснюється комплексна оцінка змістових, мовних і комунікативних параметрів тексту. Дослідники наголошують, що редакторський контроль охоплює не лише перевірку нормативності, а й аналіз логічної цілісності, наукової коректності та етичної відповідальності публікації [13, с. 85;

21, р. 112]. У цьому аспекті редагування постає як інструмент управління якістю інформаційного продукту в соціально-комунікаційному просторі.

Узагальнюючи зазначене, можна стверджувати, що теоретична система редагування формує концептуальне ядро едитології, визначаючи її методологічні межі, внутрішню організацію та прикладну спрямованість. Саме через цю систему реалізується функція вироблення науково обґрунтованих моделей підготовки суспільно значущих повідомлень і забезпечення їх професійної якості в сучасному медіасередовищі [14 с. 61].

Едитологія прикладної інформології формується як наукова дисципліна на перетині соціальних комунікацій, видавничої справи та теорії редагування, оскільки її предметним ядром є комплексне опрацювання повідомлення в інституційному комунікативному середовищі. У вітчизняній традиції редагування розглядають як системоутворювальну діяльність, спрямовану на забезпечення нормативності та соціальної відповідальності тексту [9, с. 12]. Водночас едитологію доцільно трактувати не як сукупність практичних прийомів, а як прикладну теорію, що описує закономірності, принципи й процедури створення, опрацювання та випуску повідомлень у видавничому процесі [13, с. 23].

У структурі наук про соціальні комунікації едитологія посідає інтеграційне місце між журналістикознавством, видавничою справою і теорією редагування. Журналістика формує соціальну функцію повідомлення та стандарти публічної відповідальності, видавнича справа організує інституційний цикл його підготовки й поширення, тоді як редагування забезпечує внутрішньотекстову якість і жанрово-стильову адекватність продукту [16, с. 36]. У цьому комплексі едитологія виконує функцію методологічного каркаса, що інтегрує різні рівні видавничого процесу в єдину інформаційно-комунікаційну систему.

Об'єктом едитології постає видавничий процес у його цілісності, тоді як предметом – система методологічних засад підготовки повідомлень до оприлюднення, що охоплює норми, принципи, закономірності, методи та професійні процедури редакційно-видавничої діяльності. У вітчизняній науковій традиції таке розуміння було послідовно окреслене у працях З. Партика, який визначив едитологію як прикладну інформологічну дисципліну, спрямовану на інтеграцію теорії редагування й теорії видавничої діяльності [13, с. 13; 14, с. 21]. Водночас у сучасному науковому контексті доцільно розглядати цю концепцію як від-

крити теоретичну модель, здатну адаптуватися до трансформацій медіасередовища та змін інформаційної інфраструктури.

У межах такого підходу редагування постає не ізольованою операцією, а центральною ланкою складної системи професійної взаємодії, що охоплює планування видань, експертну оцінку матеріалів, організацію комунікації з авторами, формування видавничої стратегії та орієнтацію на цільову аудиторію. Редакторська діяльність у цьому вимірі набуває характеру координаційного механізму, який забезпечує узгодженість змістових, організаційних і комунікативних параметрів інформаційного продукту.

Видавничий процес у межах едитологічної парадигми інтерпретується як багаторівнева інформаційно-комунікаційна система, у якій повідомлення функціонує як соціально значущий продукт, зорієнтований на конкретний дискурсивний контекст. Такий продукт має визначену комунікативну мету, жанрово-стильову форму, канал поширення, часову актуальність і критерії якості, що в сукупності зумовлює необхідність системного наукового супроводу редакторських рішень [9, с. 59; 6, с. 17].

У цьому зв'язку едитологія постає не лише як описова дисципліна, а як теоретико-методологічний інструмент узгодження структурних, мовних і комунікативних параметрів повідомлення в межах єдиної моделі його підготовки до публічного функціонування. Саме така інтерпретація дозволяє розглядати едитологію як активний чинник формування якості соціальної комунікації, а не як сукупність окремих технологічних процедур.

Структура едитології у системі прикладної інформології формується як багаторівнева інтегративна модель, у центрі якої перебуває теорія редагування, доповнена теорією видавничої діяльності та комплексом організаційно-технологічних і комунікаційних процесів. У межах цієї моделі редагування виступає ядром дисципліни, оскільки саме в його межах виробляються нормативні, методологічні й операційні засади підготовки повідомлення до публікації [13, с. 38]. Теорія редагування забезпечує внутрішню цілісність едитології, формуючи систему принципів, категорій і процедур, спрямованих на контроль якості тексту, його відповідність мовним нормам, жанрово-стильовим вимогам і комунікативній меті.

У цьому значенні редагування виконує функцію системоутворювального компонента едитології, оскільки охоплює важливі етапи інтелектуального опрацювання повідомлення – від первинного

аналізу авторського матеріалу до затвердження остаточного варіанта, готового до оприлюднення. Воно забезпечує узгодження змістових, логічних, стилістичних і дискурсивних параметрів тексту та формує його соціальну й професійну легітимність у публічному просторі.

Водночас структура едитології не зводиться до внутрішньотекстових редакторських процедур. Важливим опосередкованим компонентом виступає теорія видавничої діяльності, яка охоплює процеси планування, організації, виробництва та поширення повідомлень, не спрямовані безпосередньо на внесення змін у текст. У межах едитологічної парадигми ці процеси розглядаються як інституційний і технологічний контур, що створює умови для реалізації редакторських рішень і в-ення повідомлення в соціально-комунікаційний обіг.

Взаємодія редакторських і видавничих процесів має системний характер і ґрунтується на принципі функціонального розподілу відповідальності. Редагування забезпечує внутрішню якість інформаційного продукту, тоді як видавнича діяльність відповідає за його організаційну, технологічну та економічну реалізацію. У результаті формується єдиний редакційно-видавничий комплекс, у якому редакторські рішення визначають характер виробничих процедур, а організаційні обмеження, своєю чергою, впливають на глибину й стратегію редагування.

У межах такої інтегративної моделі особливого значення набуває типологія складових едитології, заснована на розрізненні нормативного й творчого вимірів та загального й галузевого рівнів. Загальна нормативна складова охоплює універсальні правила і стандарти редагування, що забезпечують мовну, логічну, жанрову й етичну коректність тексту. Загальна творча складова пов'язана з індивідуальними редакторськими стратегіями, спрямованими на оптимізацію композиції, стилю та семантики повідомлення.

Галузева нормативна складова репрезентує систему спеціалізованих вимог, характерних для окремих сфер комунікації, у яких функціонують специфічні жанрові моделі, термінологічні стандарти та правила оформлення. Галузева творча складова відображає адаптацію редакторських стратегій до комунікативних завдань конкретної сфери, зокрема модифікацію мовних засобів, структури й стилістики відповідно до цільової аудиторії та каналу поширення.

Така типологія засвідчує, що структура едитології є динамічною системою, у якій нормативні

й творчі, загальні й спеціалізовані компоненти перебувають у постійній взаємодії. Саме ця багаторівнева організація дозволяє розглядати едитологію як інтегративну прикладну інформологічну дисципліну, що поєднує методологію редагування з організаційною логікою видавничої діяльності та забезпечує цілісне управління якістю медіаповідомлення у сучасному соціально-комунікаційному просторі.

Структуру едитології прикладної інформології доцільно репрезентувати у вигляді горизонтальної інтегративної функціональної моделі, центральним елементом якої виступає теорія редагування як системоутворювальний компонент дисципліни. Саме цей рівень забезпечує нормативний і творчий контроль тексту та формування професійних редакторських рішень. Опосередкований організаційно-інституційний контур формує теорія видавничої діяльності, що охоплює процеси планування, організації та поширення повідомлень. Взаємодія цих компонентів реалізується через редакційно-видавничі процеси, які інтегрують внутрішньотекстові, виробничі й технологічні процедури підготовки видання. У такій моделі едитологія постає як цілісна прикладна інформологічна система управління якістю медіаповідомлення у соціально-комунікаційному просторі.

Подану на рис. 1 структурну модель едитології репрезентовано як багаторівневу інтегративну систему. Її центральне ядро становить теорія редагування як системоутворювальний компонент, доповнена теорією видавничої діяльності як організаційно-інституційним контуром. Практичну реалізацію цих компонентів забезпечують редакційно-видавничі процеси, у межах яких інте-

груються редакторські, виробничі й технологічні процедури. Типологічний вимір моделі, представлений нормативними й творчими складовими загального та галузевого рівнів, функціонально пронизує всі її елементи, забезпечуючи методологічну цілісність едитології.

Вертикальний вимір структурної моделі едитології виконує функцію репрезентації варіативності, адаптивності та динаміки редакторської діяльності в умовах трансформації сучасного медіасередовища. Він відображає процеси переходу від універсальних нормативних засад до спеціалізованих галузевих стратегій, а також від стабільних регулятивних моделей до інноваційних форм опрацювання інформації. У межах цього виміру простежується взаємодія загальних і галузевих, нормативних і творчих складових, що забезпечує гнучке реагування редакторської практики на технологічні, соціальні та комунікативні виклики. Таким чином, вертикальний вимір дозволяє інтерпретувати едитологію не як статичну сукупність правил і процедур, а як динамічну прикладну інформологічну систему, зорієнтовану на постійне оновлення механізмів управління якістю медіаповідомлення.

Вертикальний вимір структурної моделі едитології формує її типологічну організацію, що ґрунтується на поєднанні загальних і галузевих, нормативних і творчих складових, які відображають універсальні та спеціалізовані механізми регулювання редакторської діяльності в умовах цифрового медіапростору. Така типологія забезпечує адаптивність едитології до різних форматів, каналів і технологій поширення інформації та сприяє формуванню цілісної системи управління якістю медіаповідомлення.

Рис. 1. Структурна модель едитології у системі прикладної інформології

У межах запропонованої моделі доцільно виокремити чотири взаємопов'язані типологічні компоненти.

1. *Загальна нормативна складова* охоплює універсальні правила та стандарти редакторської діяльності, обов'язкові для всіх типів медіатекстів незалежно від жанру й платформи поширення (дотримання мовних і правописних норм, логічної послідовності викладу, етичних принципів, вимог академічної доброчесності, стандартів фактчекінгу, правил роботи з джерелами, норм цифрової безпеки контенту).

2. *Загальна творча складова* відображає індивідуальні редакторські стратегії оптимізації тексту та формування його комунікативної ефективності (адаптація стилю до мультимедійного формату, редизайн наративної структури, оптимізація заголовків і лід-абзаців для цифрових платформ, інтеграція візуальних і аудіоелементів, застосування сторітелінгових технологій, персоналізація контенту з урахуванням поведінки аудиторії).

3. *Галузева нормативна складова* репрезентує систему спеціалізованих вимог, характерних для окремих сфер соціальної комунікації (наукове редагування – стандарти цитування і рецензування; журналістика – принципи балансу думок і перевірки фактів; рекламна комунікація – правові обмеження і маркування контенту; освітні медіа – дидактична коректність; цифрові платформи – алгоритмічні вимоги поширення інформації).

4. *Галузева творча складова* спрямована на адаптацію редакторських рішень до специфіки конкретної сфери та медіасередовища (модифікація стилю для соціальних мереж, створення інтерактивних форматів, використання елементів гейміфікації, оптимізація тексту для мобільного читання, адаптація контенту для штучного інтелекту й автоматизованих систем аналізу).

Взаємодія зазначених компонентів формує багатовимірну систему редакторського регулювання, у межах якої поєднуються стабільність нормативних стандартів і динамічність творчих практик. Така типологічна структура забезпечує гнучкість едитології в умовах цифровізації медіа, розвитку платформних екосистем, автоматизованої обробки контенту та зростання ролі штучного інтелекту в інформаційному виробництві.

У результаті едитологія постає як цілісна прикладна інформологічна система, здатна інтегрувати традиційні редакторські принципи з інноваційними технологіями медіавиробництва та забезпечувати високий рівень якості, достовір-

ності й соціальної відповідальності медіаповідомлення у сучасному соціально-комунікаційному просторі.

Окреслення структурної та типологічної організації едитології зумовлює необхідність звернення до її внутрішнього мовно-комунікативного виміру, у межах якого безпосередньо реалізуються теоретичні засади редагування. Саме на рівні мовно-стилістичних і дискурсивних практик відбувається трансформація абстрактних методологічних принципів у конкретні редакторські рішення, спрямовані на забезпечення нормативної, прагматичної та соціальної адекватності медіаповідомлення.

У межах едитології *мовно-стилістичні* та *дискурсивні* аспекти редагування формують теоретико-методологічний рівень, оскільки саме вони забезпечують відповідність медіаповідомлення нормам літературної мови, жанрово-функціональним вимогам і прагматичним параметрам комунікації. У цьому вимірі редагування постає не лише як корекційна діяльність, спрямована на усунення мовних помилок, а як складний інтерпретативно-аналітичний процес, що інтегрує нормативні, стилістичні та дискурсивні чинники в єдину систему забезпечення якості тексту.

Центральною категорією мовно-стилістичного редагування залишається літературна норма як базовий регулятор мовленнєвої діяльності. У сучасному мовознавстві норма трактується як динамічне утворення, що відображає актуальний стан мовної системи та соціокультурні трансформації комунікації. Як зазначає К. Городенська, норма не є застиглим канонам, а постійно оновлюваною системою, чутливою до функціонально-стильових і жанрових змін [4, с. 17–21]. Для редактора це означає необхідність поєднання кодифікованих приписів із гнучким урахуванням сучасних тенденцій мовного вжитку, зокрема оновлених правописних і стилістичних рекомендацій [17, с. 5–9].

Особливої складності набуває редагування наукового дискурсу, у якому нормативність поєднується з вимогами комунікативної доцільності та інституційної стандартизації. У редакторській практиці це актуалізує проблему оптимального балансу між шаблонністю та індивідуальною авторською манерою як чинника ефективної наукової комунікації.

Подібні тенденції фіксуються і в міжнародних дослідженнях академічного письма. Дж. Свейлз і К. Фік наголошують, що науковий текст формується в межах дискурсивних спільнот із власними

жанровими конвенціями та риторичними очікуваннями [30, р. 3–7]. У цьому контексті редагування постає як механізм адаптації авторського повідомлення до вимог конкретної академічної спільноти. К. Гайленд підкреслює роль редактора як медіатора між автором і реципієнтом, який забезпечує не лише формальну правильність, а й адресатну релевантність тексту [24, р. 5–8]. У межах едитологічної парадигми особливої ваги набуває формування здатності до смислової концентрації й експресивної організації повідомлення. У цьому контексті показовою є наша позиція про афористичні структури як засіб розвитку професійної рефлексії, мовної дисципліни та комунікативної відповідальності фахівця [5, с. 88–91].

Окрему групу об'єктів редакторського втручання становлять порушення літературних норм, що охоплюють не лише орфографічні та граматичні відхилення, а й випадки стилістичної неадекватності, термінологічної розмитості та логіко-смислової неузгодженості. За спостереженнями Л. Пашинської та Г. Школи, у професійному мовленні найчастіше трапляються порушення норм слововживання й синтаксичної організації, що безпосередньо впливає на точність і переконливість фахового викладу [15, с. 105–108]. У таких випадках редактор виконує функцію мовного експерта, який реконструює логічну структуру тексту та відновлює його комунікативну адекватність.

Методологічною основою мовно-стилістичного редагування слугує лінгвістичний аналіз тексту як системна процедура діагностики його мовної організації. Т. Єщенко визначає лінгвістичний аналіз як багаторівневе дослідження, що охоплює фонетико-графічний, морфологічний, синтаксичний і семантико-прагматичний рівні [7, с. 12–18]. І. Кочан наголошує на необхідності інтеграції формального й функціонального аналізу в редакторській практиці [11, с. 134–140]. У міжнародній традиції подібний підхід реалізовано в концепції «clear communication», у межах якої редагування розглядається як засіб оптимізації синтаксичної прозорості та логіко-риторичної організації наукового викладу [23, р. 550–553].

Важливою складовою мовно-стилістичного редагування є врахування жанрово-функціональних параметрів тексту. Практична стилістика редактора має ґрунтуватися на чіткому розмежуванні функціональних стилів і знанні типових композиційних моделей А відтак, у сучасному академічному письмі зростає роль прагматичних стратегій взаємодії з адресатом, що розширює

функції редактора як активного учасника дискурсивного конструювання тексту.

Отже, мовно-стилістичні та дискурсивні аспекти редагування формують інтегративний рівень едитологічної системи, у межах якого поєднуються нормативний контроль, лінгвістичний аналіз і прагматична оптимізація повідомлення. У цьому вимірі редагування постає як науково обґрунтована практика, спрямована на забезпечення не лише формальної правильності, а й дискурсивної ефективності тексту в сучасному медіа-та академічному просторі.

У структурі едитології *видавнича діяльність* посідає особливе місце як комплекс опосередкованих процедур, що забезпечують організаційну, виробничу й комунікативну підготовку повідомлення до оприлюднення. На відміну від безпосереднього редагування, спрямованого на корекцію й оптимізацію тексту, видавнича діяльність охоплює ширший спектр управлінських, технологічних і стратегічних процесів, які формують інституційні умови функціонування медіаповідомлення в соціально-комунікаційному просторі. В едитологічній парадигмі теорія видавничої діяльності розглядається як автономна, але структурно пов'язана підсистема, що доповнює теорію редагування й забезпечує цілісність редакційно-видавничого циклу.

Видавнича діяльність постає як багаторівнева система організації інформаційного продукту, у якій поєднуються редакційні, виробничі, економічні та комунікативні складові. У цьому контексті едитологія інтегрує видавничий процес не лише як сукупність практичних операцій, а як об'єкт теоретичного осмислення, спрямованого на виявлення закономірностей формування, поширення й соціальної дії повідомлення. Видавничий процес у такій перспективі інтерпретується як специфічна форма соціальної комунікації, що поєднує репрезентацію знання, інституційні механізми контролю якості та стратегії впливу на аудиторію.

Основу цієї системи становить видавничий процес як послідовність взаємопов'язаних етапів трансформації авторського оригіналу в готовий медіапродукт. До них належать формування портфеля видань, планування, рецензування, редакційна підготовка, технічне опрацювання, виробництво та розповсюдження. В едитологічному вимірі ці етапи розглядаються як взаємозалежні ланки єдиного інформаційного циклу, у межах якого редагування виконує центральну, але не ізольовану функцію забезпечення якості повідомлення. Саме на стадіях планування й експертного оціню-

вання формується концептуальна модель видання, визначається його адресатна спрямованість і соціальна функція.

Особливе місце в структурі видавничої діяльності посідає технічне редагування як комплекс процедур, спрямованих на стандартизацію й виробничу підготовку тексту. Воно охоплює уніфікацію верстки, шрифтового оформлення, бібліографічного апарату, ілюстративного матеріалу та інших елементів поліграфічної організації. У системі едитології цей рівень розглядається не як суто технічний, а як важливий чинник комунікативної ефективності, оскільки графічна й структурна організація тексту безпосередньо впливає на його сприйняття, інтерпретацію та когнітивну доступність. У сучасному медіасередовищі технічні параметри дедалі частіше інтегруються зі стилістичною організацією контенту, формуючи цілісний візуальний образ видання.

Видавнича діяльність у межах едитології в—ає також стратегічний вимір, пов'язаний із формуванням видавничої політики як моделі функціонування медіаінституції. Видавнича політика визначає тематичні пріоритети, жанрову спеціалізацію, принципи роботи з авторами й аудиторією, стандарти якості та соціальну відповідальність контенту. У цьому контексті редакторська стратегія постає як форма практичної реалізації видавничої політики на рівні конкретних проєктів, що охоплює добір матеріалів, визначення ступеня редакторського втручання, формування стилістичних норм і контроль відповідності контенту професійним стандартам.

Сучасні видавничі стратегії дедалі більше орієнтуються на принципи адресатної сегментації, цифрової дистрибуції та соціальної відповідальності, що зумовлює трансформацію традиційних моделей взаємодії між редактором, автором і читачем. В едитологічній перспективі це означає розширення функцій редактора як комунікативного модератора, координатора контентної політики й гаранта якості інформаційного продукту. Саме на цьому рівні відбувається інтеграція редакторських і видавничих процедур у єдину систему управління медіаповідомленням.

Отже, теорія видавничої діяльності в структурі едитології виконує функцію організаційно-стратегічного каркаса, який забезпечує інституційні умови реалізації редакторських рішень і соціальну легітимацію інформаційного продукту. Видавнича діяльність постає як багатовимірна система, у якій поєднуються планування, редагування, технічна підготовка й комунікативна стратегія, формуючи

цілісний механізм реалізації тексту в сучасному медіапросторі.

Системне осмислення структурних, функціональних і методологічних засад едитології актуалізує потребу в аналізі проблем її сучасного розвитку та визначенні *перспектив* подальшої теоретичної еволюції цієї галузі в умовах трансформації медіакомунікацій.

Становлення едитології як прикладної інформологічної дисципліни супроводжується низкою теоретичних і методологічних труднощів, зумовлених її міждисциплінарною природою та складністю об'єкта дослідження. Однією з важливих проблем залишається нечіткість термінологічного апарату й недостатня усталеність поняттєвих меж між редагуванням, видавничою діяльністю, журналістикою та ширшим полем соціальних комунікацій. Відсутність цілісної концепції едитології як самостійної наукової системи ускладнює її інституціоналізацію, формування стабільного наукового дискурсу та розроблення узгоджених методологічних підходів.

Суттєвою проблемою є фрагментарність сучасних досліджень, у яких переважають прикладні й нормативно-методичні аспекти редагування за браку системного теоретичного осмислення видавничого процесу як інформаційно-комунікаційної системи. Це спричиняє розрив між теорією та практикою, обмежує можливості формування універсальних моделей управління якістю медіаповідомлення та ускладнює інтеграцію едитології в систему прикладної інформології. Недостатньо розробленими залишаються питання типологізації редакторських процедур, систематизації рівнів редакторського втручання й визначення критеріїв оцінювання ефективності редакторської діяльності.

Особливої актуальності набуває проблема трансформації едитології в умовах цифровізації медіапростору та розвитку електронного видавництва. Поширення мультимодальних форматів, гіпертекстових структур і інтерактивних платформ істотно змінює традиційні уявлення про редакторський і видавничий процес. У цьому контексті недостатньо вивченими залишаються специфіка редагування цифрових текстів, нормування мультимедійного контенту та роль редактора в управлінні динамічними інформаційними потоками.

Окремий комплекс проблем пов'язаний із впровадженням автоматизованих і комп'ютерно-асистованих технологій редагування. Використання алгоритмів стилістичної корекції, систем машинної перевірки текстів і засобів штучного інтелекту актуалізує питання меж автоматизації редакторської діяльності, співвідношення люд-

ського й машинного чинників, збереження творчої складової редагування та формування етичних стандартів використання інтелектуальних технологій у видавничому процесі.

Водночас розвиток едитології відкриває широкі перспективи для подальших наукових досліджень і практичних інновацій. Перспективним напрямом є формування інтегрованих моделей редакційно-видавничого процесу, що поєднують лінгвістичний, дискурсивний, технологічний і стратегічний рівні аналізу. Актуальним залишається розроблення едитологічних критеріїв якості медіатексту, здатних урахувати нормативну правильність, комунікативну ефективність, когнітивну доступність і соціальну релевантність повідомлення.

Значний потенціал має розвиток дидактичного напрямку едитології, пов'язаного з формуванням професійної едитологічної компетентності фахівців у галузі журналістики, видавничої справи та соціальних комунікацій. Перспективним є створення міждисциплінарних освітніх програм, що інтегрують лінгвістичну підготовку, теорію комунікації, інформаційні технології та практику редакторсько-видавничої діяльності.

Подальша еволюція едитології пов'язана з поглибленням її теоретичного статусу, систематизацією методів і формуванням узгодженого поняттєвого апарату. Це створює передумови для інституційного закріплення едитології як самостійної прикладної інформологічної дисципліни, здатної забезпечити наукове осмислення сучасних механізмів створення, трансформації та поширення інформаційного продукту в умовах глобалізації й інформаційного перевантаження.

Висновки. Проведене дослідження засвідчує, що едитологія прикладної інформології постає як цілісна теоретико-методологічна система, у межах якої інтегруються лінгвістичні, дискурсивні, організаційно-видавничі та технологічні засади підготовки медіаповідомлень. Обґрунтовано, що її функціонування в межах теоретичної системи редагування забезпечує системний підхід до управління якістю інформаційного продукту в сучасному соціально-комунікаційному просторі.

У ході дослідження встановлено, що редагування в межах едитологічної парадигми виконує роль системоутворювального ядра редакційно-видавничого процесу, оскільки саме на цьому рівні здійснюється узгодження змістових, мовно-стилістичних, дискурсивних і прагматичних параметрів повідомлення. Теорія видавничої діяльності при цьому формує організаційно-інституційний контур

реалізації редакторських рішень, забезпечуючи в'єння тексту в соціально-комунікаційний обіг.

Доведено доцільність розгляду видавничого процесу як цілісної інформаційно-комунікаційної системи, у межах якої якість медіатексту визначається не лише нормативною правильністю, а й рівнем дискурсивної легітимності, етичної відповідальності та відповідності вимогам цифрового медіасередовища. Такий підхід розширює традиційне уявлення про редагування як суто технічну процедуру та актуалізує його стратегічну функцію в управлінні публічною комунікацією.

Установлено, що сучасний розвиток едитології стримується низкою теоретичних проблем, зокрема нечіткістю поняттєвих меж між суміжними галузями, фрагментарністю наукових розвідок, недостатньою інтеграцією теорії редагування й теорії видавничої діяльності, а також браком узгоджених типологій редакторських процедур і критеріїв оцінювання ефективності редакторської діяльності. Подолання цих обмежень є необхідною передумовою подальшого інституційного та теоретичного розвитку дисципліни.

Особливого значення в сучасних умовах набуває проблема адаптації теоретичної системи редагування до цифрового середовища, мультимодальних форматів і автоматизованих технологій опрацювання контенту. Застосування інструментів штучного інтелекту та алгоритмічних засобів корекції актуалізує питання меж автоматизації, збереження творчої складової редакторської діяльності та формування нових етичних і професійних стандартів у видавничій сфері.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням інтегрованих моделей редакційно-видавничого процесу, що поєднують нормативний, дискурсивний, технологічний і стратегічний рівні аналізу, формуванням багатовимірних критеріїв якості медіатексту, орієнтованих на комунікативну ефективність і соціальну релевантність, поглибленням вивчення редагування цифрового й мультимедійного контенту, а також дослідженням взаємодії редактора з інтелектуальними інформаційними системами.

Подальший розвиток едитології доцільно спрямовувати також на формування міждисциплінарних освітніх моделей підготовки фахівців, інтеграцію теоретичних напрацювань у практику медіавиробництва та розширення емпіричної бази досліджень. Це створює підґрунтя для утвердження едитології як самостійної прикладної інформологічної дисципліни, здатної забезпечувати науково обґрунтований супровід сучасних процесів створення й поширення соціально значущої інформації.

Список літератури:

1. Авраменко О. М. Було – стало : зміни в правописі. Київ : Даринка, 2019. 40 с.
2. Баган М. П. Редагування тексту : посібник для самостійної роботи аспірантів. Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2022. 48 с.
3. Блажко М., Омельчук С. Правописний практикум з української мови. Норми нової редакції «Українського правопису». Київ : Грамота, 2020. 224 с.
4. Городенська К. Г. Українське слово у вимірах сьогодення. Київ : КММ, 2014. 124 с.
5. Громко Т. В. Значення афоризмів для підготовки фахового комунікатора // *Studia linguistica et juridica*. 2012–2013 : зб. наук. праць. Кіровоград : КІРОЛ, 2013. С. 88–97.
6. Гузенко С. В. Теорія і практика редагування : навч. посіб. Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2019. 220 с.
7. Єщенко Т. А. Лінгвістичний аналіз тексту : навч. посіб. Київ : Академія, 2009. 264 с.
8. Зарембо К. Писати аналітику може кожен. Мистецтво переконливого тексту. Київ : Віхола, 2021. 222 с.
9. Карпенко В. О. Основи редакторської майстерності. Теорія, методика, практика : підручник. Київ : Університет «Україна», 2007. 431 с.
10. Колоїз Ж. В. Теорія і практика редагування газет : практикум. Кривий Ріг : КДПУ, 2017. 82 с.
11. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту : навч. посіб. 2-ге вид., переробл. і доп. Київ : Знання, 2008. С. 132–166.
12. Лобода С. М., Денисенко С. М. Видавнича справа і технічне редагування : навч. посіб. Київ : НАУ, 2021. 76 с.
13. Партико З. В. Загальне редагування: нормативні основи. Львів : Афіша, 2006. 416 с.
14. Партико З. В. Основи редагування : у 2 кн. 3-тє вид., переробл. і доп. Кн. 1. Київ : Ліра-К, 2020. 332 с.
15. Пашинська Л. М., Школа Г. М. Порушення літературних норм у професійному мовленні // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. 2019. Вип. 38. С. 104–109.
16. Тимошик М. С. Видавнича справа та редагування : навч. посіб. Київ : Ін Юре, 2004. 224 с.
17. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, Ін-т української мови. Київ : Наукова думка, 2019. 392 с.
18. Bazerman C. *Speech Acts, Genres, and Activity Systems*. Mahwah : Erlbaum, 2004. 312 p.
19. Bell A. *The Language of News Media*. Oxford : Blackwell, 1991. 296 p.
20. Belcher D. *Writing Your Journal Article in Twelve Weeks*. 2nd ed. Chicago : University of Chicago Press, 2009. 241 p.
21. Butterworth C., Campbell J. *The Editing Book*. 6th ed. London : Routledge, 2014. 432 p.
22. Fairclough N. *Media Discourse*. London : Edward Arnold, 1995. 214 p.
23. Gopen G. D., Swan J. A. *The Science of Scientific Writing* // *American Scientist*. 1990. Vol. 78, No. 6. P. 550–558.
24. Hyland K. *Disciplinary Discourses: Social Interactions in Academic Writing*. Ann Arbor : University of Michigan Press, 2004. 216 p.
25. Hyland K. *Academic Publishing: Issues and Challenges in the Construction of Knowledge*. Oxford : Oxford University Press, 2016. 312 p.
26. Hyland K. *Second Language Writing*. Cambridge : Cambridge University Press, 2019. 312 p.
27. Miller T. *Digital Storytelling: A Creator's Guide to Interactive Entertainment*. 3rd ed. New York : Focal Press, 2015. 296 p.
28. McQuail D. *McQuail's Mass Communication Theory*. 6th ed. London : Sage, 2010. 632 p.
29. Swales J. M. *Research Genres: Explorations and Applications*. Cambridge : Cambridge University Press, 2004. 314 p.
30. Swales J. M., Feak C. B. *Academic Writing for Graduate Students*. 3rd ed. Ann Arbor : University of Michigan Press, 2012. 400 p.
31. van Dijk T. A. *Discourse and Power*. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2008. 308 p.
32. Williams J. M. *Style: Lessons in Clarity and Grace*. 10th ed. Boston : Pearson, 2014. 320 p.

Hromko T. V. EDITOLOGY OF APPLIED INFORMOLOGY IN THE THEORETICAL SYSTEM OF EDITING

The article provides a systematic theoretical and methodological interpretation of editology as an independent applied informological discipline formed within the socio-communicative space at the intersection of editing theory, publishing activity, and information sciences. The author proposes an original concept of editology

as a multilevel information and communication system in which editing functions as the system-forming core of preparing media messages for social implementation. A structural and functional model of editology is developed, reflecting the hierarchy of its theoretical and practical levels, the mechanisms of interaction between editorial and publishing procedures, and the logic of quality management of information products.

The object, subject, and purpose of editology are clarified, and its structural organization, typology of components, and place within the system of applied informology and social communications are defined. The distinction between normative and creative components of the theoretical system of editing is substantiated, and the functions of the subjects and objects of editorial activity, as well as the mechanisms for ensuring the linguistic, stylistic, and discursive quality of media texts, are outlined.

The role of publishing activity as an organizational and institutional framework of the editological system is demonstrated, encompassing planning, peer review, technical editing, production procedures, the formation of publishing policy, and editorial strategy. Special attention is paid to linguistic-stylistic and discursive aspects of editing, issues of literary norm, standardization of scientific discourse, typology of linguistic and semantic violations, and the application of linguistic analysis as a basic tool of editorial practice.

Problematic areas of contemporary editology related to terminological inconsistency, fragmentation of theoretical models, digitalization of the publishing process, and the introduction of automated and computer-assisted editing technologies are emphasized. Prospective vectors for the development of editology as a methodological basis for managing the quality of information products in the context of media space transformation and the expansion of multimodal forms of communication are identified.

Keywords: *editology, applied informology, theory of editing, publishing activity, structural and functional model of editology, scientific discourse, linguistic norm, editorial strategy, social communications.*

Дата першого надходження статті до видання: 01.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 24.04.2026